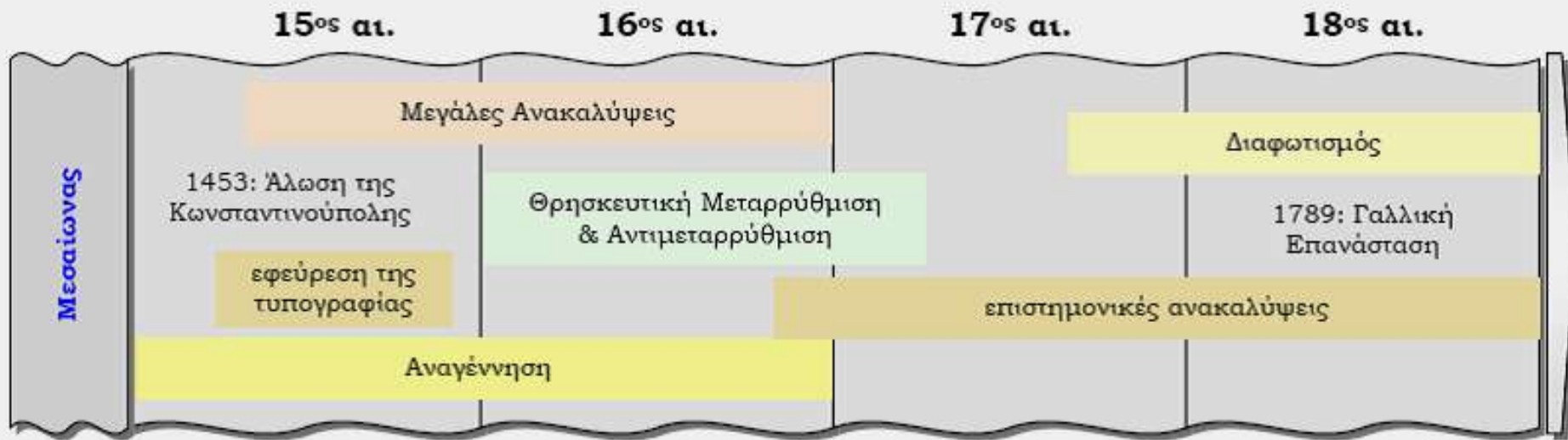

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Η εποχή του Διαφωτισμού

Μπακάλης Κώστας history-logotexnia.blogspot.com

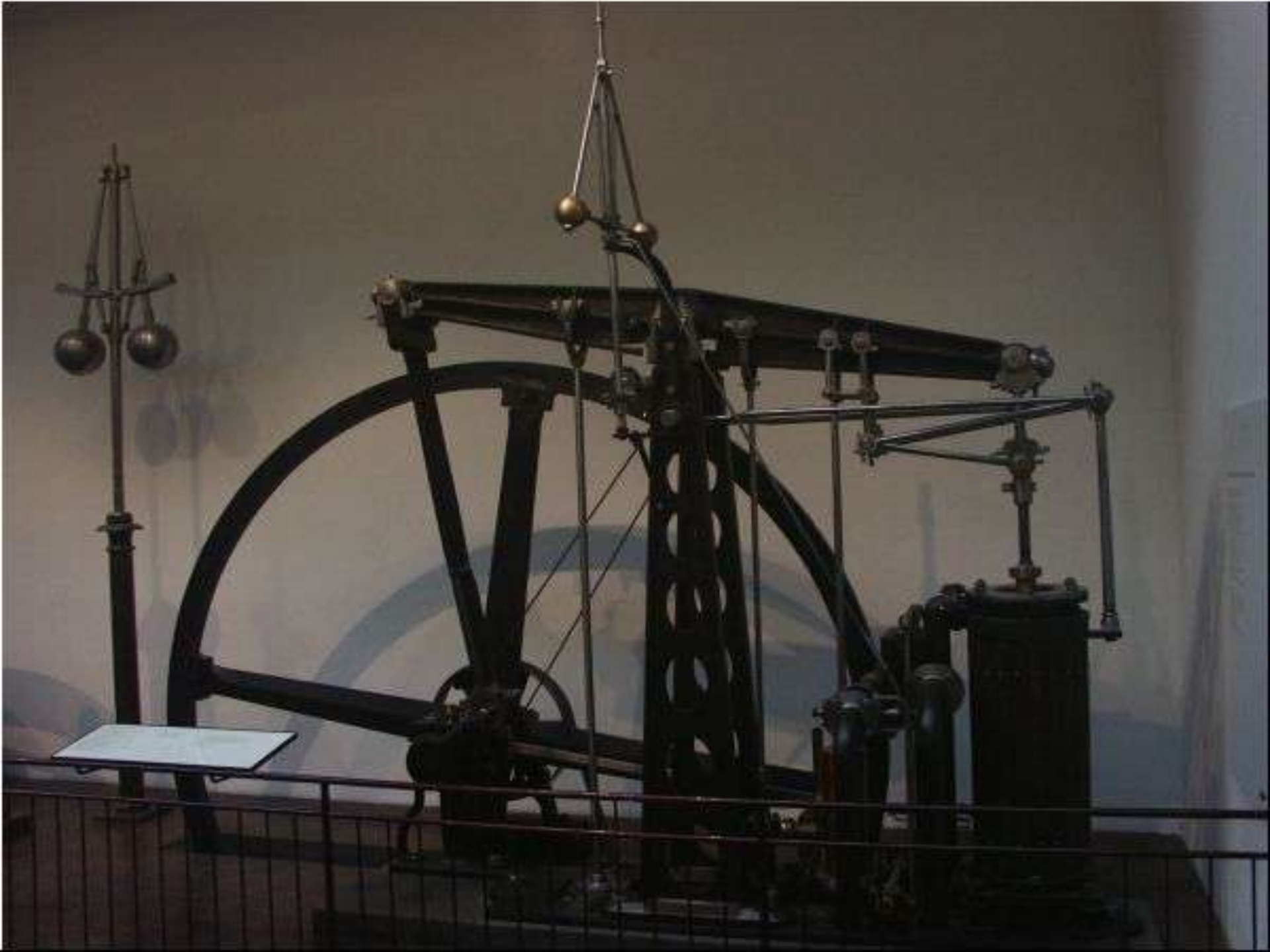
Ποιες σημαντικές αλλαγές γίνονται στην Ευρώπη στη Νεότερη εποχή;

α. Εξελίξεις στην Ευρώπη (17 -18 αι.)

Σημαντικές μεταβολές στην Ευρώπη κατά το 18^ο αι.:

- **Αύξηση πληθυσμού**
- **Αγροτική επανάσταση:**
 - δημιουργία μεγάλων αγροκτημάτων,
 - εφαρμογή νέων μεθόδων καλλιέργειας,
 - επέκταση της χρήσης μηχανημάτων.
- **Ανάπτυξη εμπορίου** ανάμεσα στην Ευρώπη, την Αφρική και την Αμερική (τριγωνικό εμπόριο) = μεγάλη συγκέντρωση κεφαλαίων από τους Ευρωπαίους επιχειρηματίες.

- Τι σημαίνει ο όρος «βιομηχανική επανάσταση»;
- Ποια υπήρξαν τα αίτια της;

- **Βιομηχανική επανάσταση: Δημιουργία μεγάλων εργοστασίων για τη μαζική παραγωγή μεταποιημένων προϊόντων με τη χρήση μηχανών.**
- **Αίτια:**
 - ↪ Ύπαρξη **επιχειρηματιών** με κεφάλαια,
 - ↪ Ύπαρξη **χιλιάδων ανέργων αγροτών**, οι οποίοι λόγω της χρήσης μηχανών στην αγροτική παραγωγή είχαν καταφύγει στις πόλεις ψάχνοντας για δουλειά,
 - ↪ Δημιουργία **νέων μηχανών**.
- Η πρώτη φάση της βιομηχανικής επανάστασης συντελείται στη **Μ. Βρετανία** (1750-1780)

Να περιγράψετε τις κοινωνικές συνθήκες και την πολιτική κατάσταση στην Ευρώπη του 18^{ου} αι.

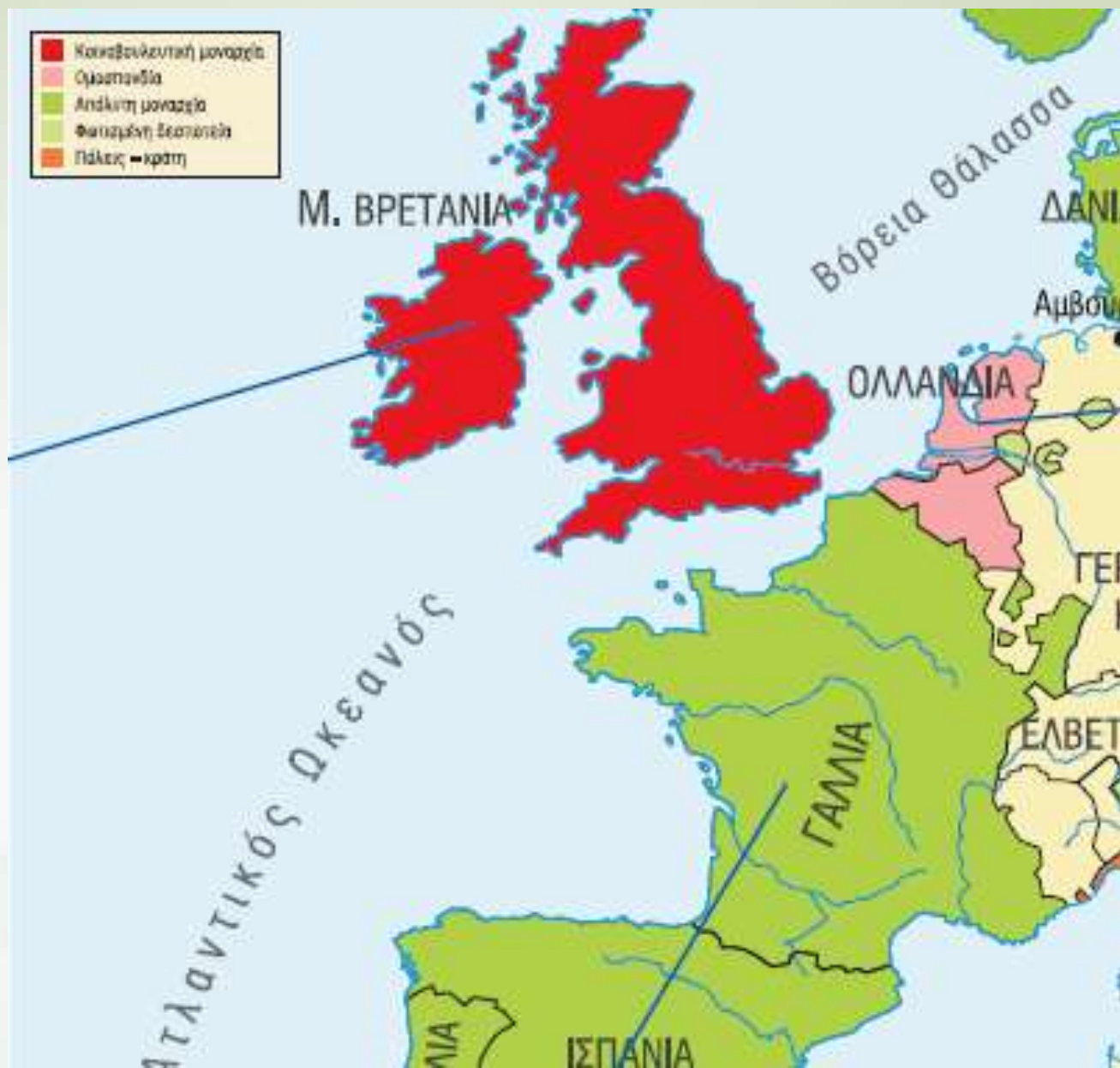
★ Κοινωνικές μεταβολές:

- Ενίσχυση **αστικής τάξης**,
- Προσπάθεια των **αριστοκρατών** να διατηρήσουν τα προνόμιά τους,
- Άθλιες συνθήκες για τα **ασθενέστερα** κοινωνικά στρώματα.

★ Πολιτική κατάσταση:

Κυριαρχούσε **απόλυτη μοναρχία**, με εξαίρεση τη **Μ. Βρετανία**, όπου τα μέλη των οικονομικά ισχυρότερων τάξεων είχαν αποσπάσει πολιτικά δικαιώματα με την **Ένδοξη Επανάσταση (1688)**.

- Καταβυζένια μοναρχία
- Ολλανδία
- Ανάκτηση μοναρχία
- Φεουδαρχία
- Πάλη κράτη

Ποιες εξελίξεις δρομολογούνται στην Επιστήμη;

- **Επιστήμη:**

- Πρόοδος φυσικών επιστημών από το 17^ο αι.

- Διακρίνονται:

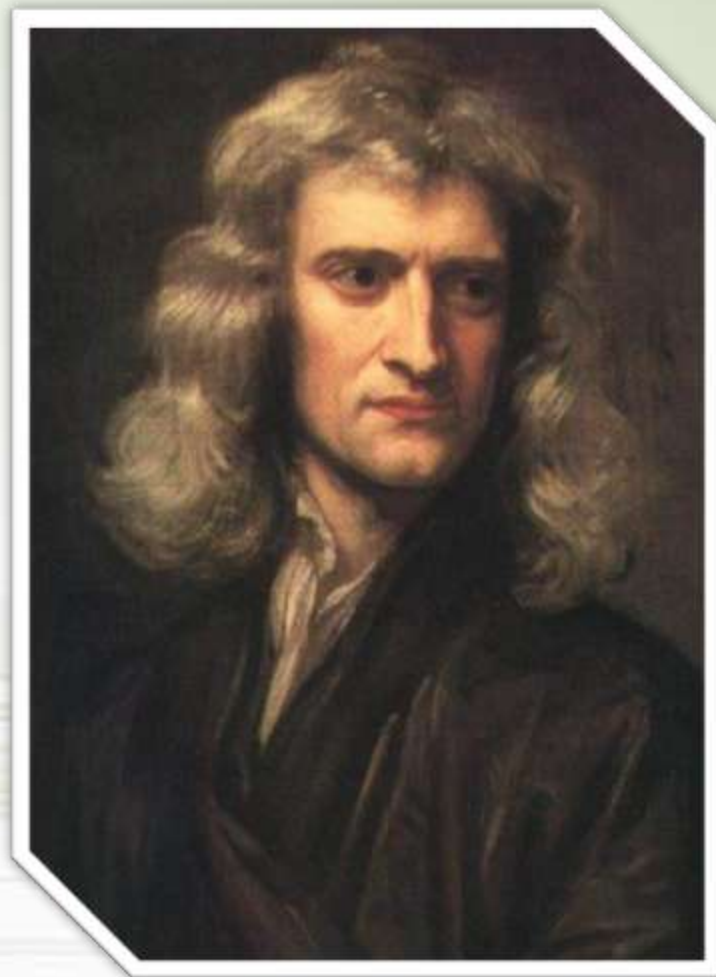
- **Φράνσις Μπέικον:** Κάθε επιστημονική θέση πρέπει να επαληθεύεται με πείραμα.

- **Ρενέ Ντεκάρτ:** Η συστηματική αμφιβολία οδηγεί στην πραγματική γνώση.

- **Τζον Λοκ:** Οι άνθρωποι έχουν απαραβίαστα φυσικά δικαιώματα ζωής, ελευθερίας, περιουσίας.

- **Ισαάκ Νιούτον:** Θεωρία της παγκόσμιας έλξης και της λειτουργίας του σύμπαντος με βάση φυσικούς νόμους.

Καρτέσιος - Νεύτων

Πίνακας του 1816 με τον
Αμερικανό
Βενιαμίν Φραγκλίνο
(1706-1790) καθώς
κάνει το πείραμα με το
κλειδί και τον
κεραυνό. Ο Φραγκλίνος
μελέτησε
τον ηλεκτρισμό και
ανακάλυψε το
αλεξικέραυνο.

A. Βιομηχανική Επανάσταση

1. Σε όλα σχεδόν τα κράτη η εξουσία ήταν συγκεντρωμένη στα χέρια του βασιλιά.

B. Αστική τάξη

2. Η ανάπτυξή τους άνοιγε το δρόμο για την απελευθέρωση από τις προλήψεις του Μεσαίωνα.

Γ. Απόλυτη μοναρχία

3. Βιομήχανοι, τραπεζίτες, μεγαλέμποροι ενίσχυαν διαρκώς τη θέση τους.

Δ. Φυσικές επιστήμες

4. Η χρήση των μηχανών για την αύξηση της παραγωγής αγαθών.

Ε. Φράνσις Μπέικον

5. Επαγωγική μέθοδος, νόμος παγκόσμιας έλξης, το σύμπαν λειτουργεί με βάση φυσικούς νόμους

Στ. Ρενέ Ντεκάρτ

6. Οι άνθρωποι έχουν απαραβίαστα δικαιώματα ζωής, ελευθερίας, περιουσίας.

Z. Τζον Λοκ

7. Συστηματική αμφιβολία ο μόνος δρόμος προς τη γνώση.

Η. Ισαάκ Νιούτον

8. Κάθε επιστημονική θέση πρέπει να επαληθεύεται με πείραμα.

β. Τι είναι διαφωτισμός και ποιες είναι οι βασικές του θέσεις;

Πρόκειται για ευρωπαϊκό πνευματικό κίνημα με βασικές θέσεις:

- ☺ την απόρριψη κάθε αυθεντίας
- ☺ την κριτική κάθε υφιστάμενης γνώσης
- ☺ την αποδοχή της λογικής ως του μόνου ασφαλούς τρόπου ερμηνείας του κόσμου
- ☺ την πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να προοδεύει διαρκώς.

Πού και πότε εμφανίστηκε ο Διαφωτισμός; Ποιοι υπήρξαν οι κορυφαίοι εκπρόσωποί του;

- ☆ Πρωτοεμφανίστηκε στην **Αγγλία**, στα τέλη του 17^{ου} αιώνα.
- ☆ Εδραιώθηκε στη **Γαλλία το 18ο αι.** και εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο.
- ☆ Κορυφαίοι διαφωτιστές: **Ρουσό, Βολτέρος, Μοντεσκιέ, Ντιντερό.**

γ. Γιατί ο Διαφωτισμός υπήρξε πολιτικό κίνημα;

- ✓ Μέσα από το Διαφωτισμό η **αστική τάξη** διεκδίκησε τα επιχειρήματα που θα τεκμηρίωναν το δικαίωμά της **να ασκήσει εξουσία.**

Τι είναι τα «φυσικά δικαιώματα» που διακήρυξε ο Διαφωτισμός;

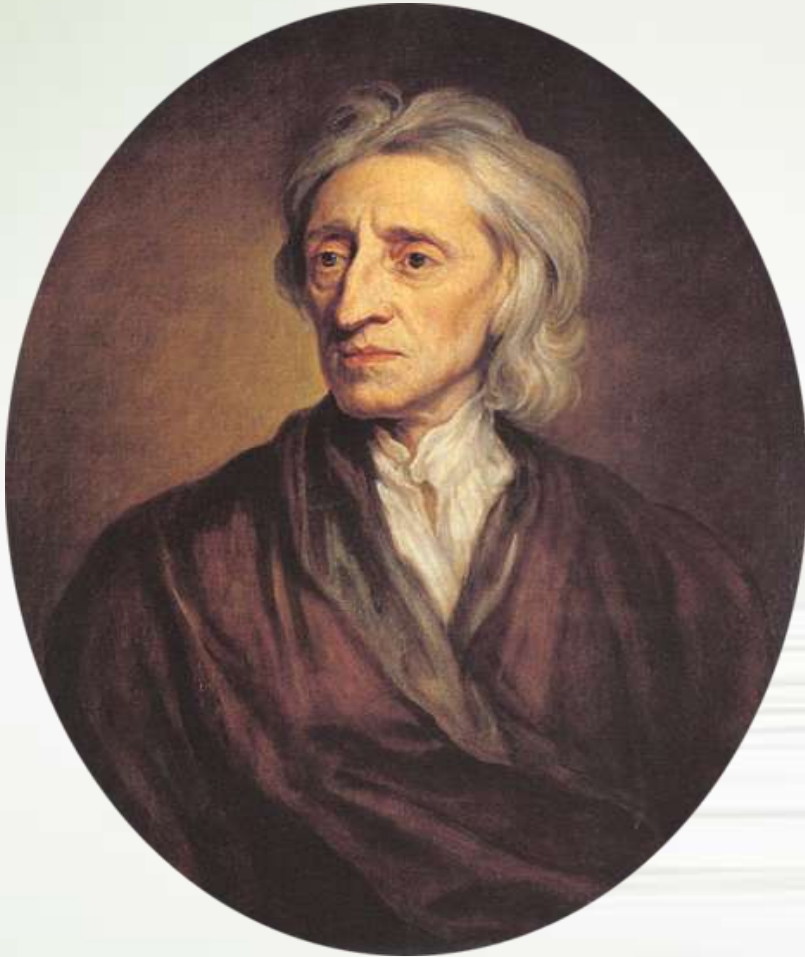
- ζωής
- ιδιοκτησίας
- ισονομίας
- ελευθερία σκέψης και έκφρασης

τα οποία δεν μπορεί να καταργήσει καμιά εξουσία.

- Τα ονόμασε φυσικά, καθώς προκύπτουν από την ιδιότητα του ανθρώπου και μόνο.

Τι σημαίνει η θεωρία του κοινωνικού συμβολαίου του Τζον Λοκ;

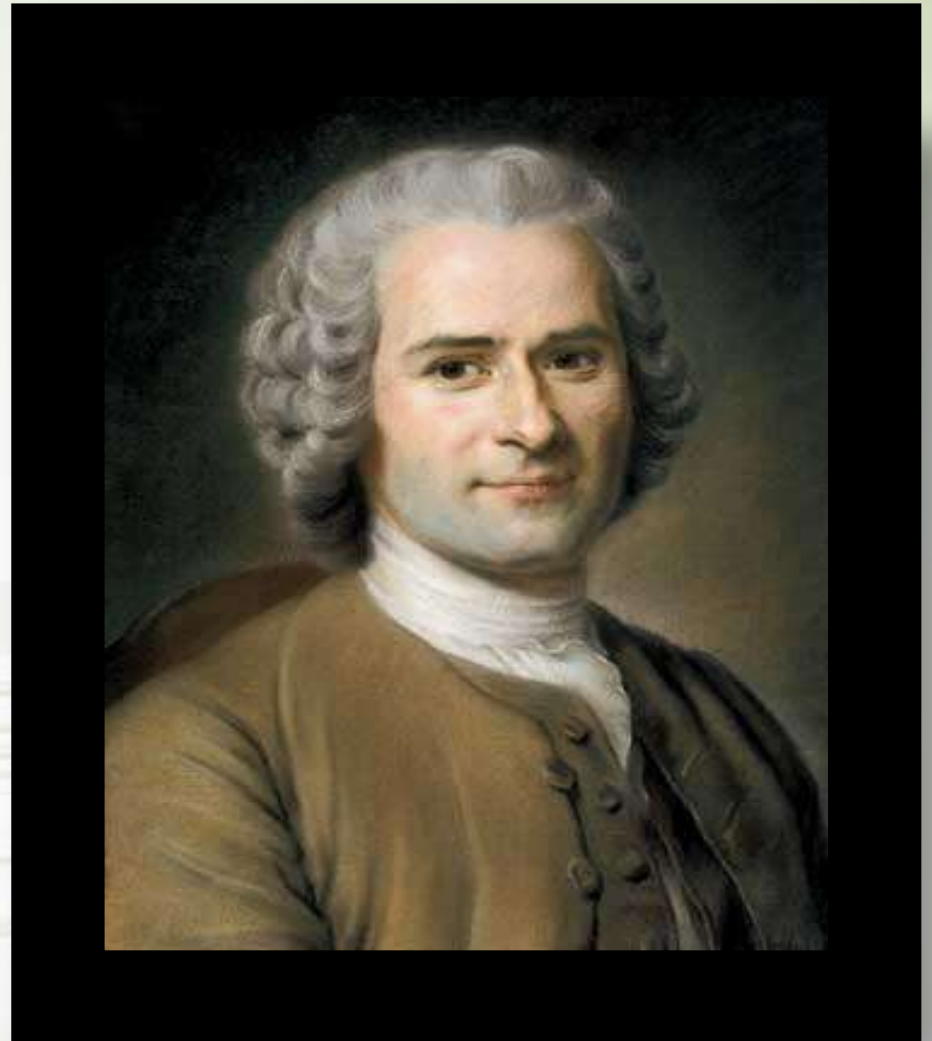

- Οι πολίτες παραχώρησαν στο κράτος ορισμένες από τις ελευθερίες τους και ως αντάλλαγμα αυτό τους εξασφάλισε την ασφάλεια.
- Εάν το κράτος παραβαίνει τους όρους του συμβολαίου και γίνεται τυραννικό, **τότε οι πολίτες έχουν το δικαίωμα της επανάστασης.**

Ποιες υπήρξαν οι θέσεις του Ζαν Ζακ Ρουσό;

☆ Την πολιτική εξουσία πρέπει να τη διαχειρίζεται ο λαός και όχι κάποιος ηγεμόνας

☆ **Γενική Βούληση** = εκφράζει το δημόσιο συμφέρον μέσα από τη συμμετοχή του λαού στη λήψη των αποφάσεων.

3. Διαφωτισμός και πολιτική

α. Οι απόψεις του Τζον Λοκ

Αν ένας ηγεμόνας χρησιμοποιεί την εξουσία του εναντίον του λαού του [...], τότε ο λαός έχει το δικαίωμα να τον αντιμετωπίσει με βία. Ο σωστός τρόπος για να αντιμετωπιστεί η παράνομη βία της εξουσίας είναι η βία.

Δύο δοκίμια περί διακυβερνήσεως (1689).

Πηγή: <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/>

β. Οι απόψεις του Ζαν Ζακ Ρουσό

Οι φορείς της εκτελεστικής εξουσίας δεν είναι αφέντες του λαού, μα υπάλληλοί του. Ο λαός πρέπει να μπορεί να τους διορίζει και να τους απολύει όποτε θέλει. Δεν υπάρχει θέμα να συμβληθούν με το λαό· πρέπει να τον υπακούουν. *Το κοινωνικό συμβόλαιο (1762),* μτφρ. Δ. Κωστελένος, Αναγνωστίδης σ. 164.

Τι γνωρίζετε για την αρχή της «διάκρισης των εξουσιών»;

Η εξουσία να μοιράζεται σε τρεις διαφορετικούς φορείς, ώστε οι φορείς της εκτελεστικής εξουσίας να μη συγκεντρώνουν υπερβολική δύναμη.

- Η **εκτελεστική** εξουσία πρέπει να ασκείται από το σώμα που εφαρμόζει τους νόμους – κυβέρνηση.
- Η **νομοθετική** από το σώμα που θεσπίζει τους νόμους – βουλή.
- **Δικαστική** από εκείνους που ελέγχουν την τήρηση των νόμων – δικαστική.

Χαρακτικό με το Βολτέρο. Δεύτερο μισό του 18ου αιώνα.

Κάθε άνθρωπος που διώκει το συνάνθρωπο και αδελφό του γιατί δε συμφωνούν οι γνώμες τους είναι ένα τέρας [...]. Αυτή η φριχτή δικόνοια, που κρατάει εδώ και αιώνες, μας διδάσκει [...] ότι πρέπει [...] να μη δίνουμε σημασία ο ένας στα λάθη του άλλου· το μεγαλύτερο κακό για την ανθρωπότητα είναι η δικόνοια, και μια μόνο γιατρεία υπάρχει: η αμοιβαία ανοχή. Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μη συμφωνεί μ' αυτή την αλήθεια [...]. Αν υπήρχε τρόπος να σκεφτεί κανείς πάνω στη θρησκεία [...], θα καταλάβαινε πως όλοι μας πρέπει ν' ανεχόμαστε ο ένας τη γνώμη του άλλου, γιατί είμαστε όλοι αδύναμοι, ασυνεπείς και αλλάζουμε εύκολα γνώμη.

Βολτέρος, Φιλοσοφικό λεξικό (λήμμα για την ανεξιθρησκία), έτος 1764

Τι ονομάστηκε «φωτισμένη δεσποτεία»;

- Ορισμένοι μονάρχες, για να κάνουν πιο αποτελεσματικό το κράτος τους εφάρμοσαν ιδέες του Διαφωτισμού όπως:
 - **περιορισμό των προνομίων των ανώτερων τάξεων**
 - **λήψη μέτρων κοινωνικής προστασίας**
 - **ενίσχυση γραμμάτων και τεχνών**
- ✓ Φρειδερίκος Β΄ της Πρωσίας,
- ✓ Μαρία Θηρεσία της Αυστρίας,
- ✓ Μεγάλη Αικατερίνη της Ρωσίας.

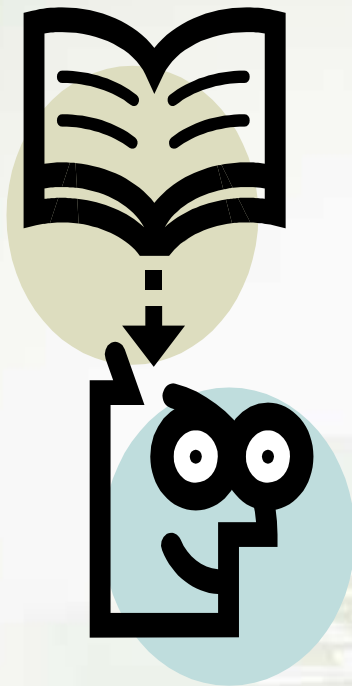

Διαφωτισμός και Θρησκεία

- Οι περισσότεροι διαφωτιστές ήταν **ντεϊστές**, δηλαδή πίστευαν ότι ο Θεός είναι ο δημιουργός του κόσμου, αλλά δε ρυθμίζει την τύχη του και δεν παρεμβαίνει στις ανθρώπινες υποθέσεις.
- Κάποιοι από τους διαφωτιστές ήταν **άθεοι**.
- Όλοι οι διαφωτιστές ασκούσαν **κριτική** στην Καθολική εκκλησία, κατηγορώντας τη για φανατισμό.
- Υποστήριζαν την **ανεξιθρησκεία** – θα απάλλασσε τους ανθρώπους από τη **μισαλλοδοξία**.

Διαφωτισμός και εκπαίδευση

- Εκπαίδευση = διασφαλίζει τη συνεχή πρόοδο του ανθρώπου
- Ο **Ρουσό**, στο έργο του **Αιμίλιος**, υποστήριξε ότι η εκπαίδευση πρέπει να βασίζεται στην προσωπική έρευνα του διδασκόμενου.
- Παράλληλα, ο δάσκαλος δεν πρέπει να λειτουργεί ως αυθεντία, αλλά **να θέτει τα ερωτήματα και να οδηγεί το μαθητή στην εύρεση των απαντήσεων.**

Διαφωτισμός και οικονομικός φιλελευθερισμός

- ↪ Στην Ευρώπη από το 16^ο ως το 17^ο αιώνα κυριαρχούσε ο **μερκαντιλισμός** = το κράτος έπρεπε να επεμβαίνει δραστικά στην οικονομία.
- ↪ Σε αντίδραση Γάλλοι οικονομολόγοι υποστήριξαν ότι το κράτος δεν θα έπρεπε να παρεμβαίνει στην οικονομία, η οποία θα έπρεπε να λειτουργεί «φυσικά». **Φυσιοκράτες – Κενέ.**
- ↪ Αγγλία – **Άνταμ Σμιθ** – «Έρευνες για τη φύση και τα αίτια του πλούτου των Εθνών» : το κράτος έπρεπε να επεμβαίνει ελάχιστα στην οικονομική ζωή.

Η Εγκυκλοπαίδεια

- Οι ιδέες του διαφωτισμού συγκεντρώθηκαν στην Εγκυκλοπαίδεια, ένα συλλογικό έργο **33 τόμων**.
- Η εγκυκλοπαίδεια φιλοξενούσε όλες τις νέες γνώσεις.
- Πρωτεργάτες: **Ντιντερό και Ντ' Αλαμπέρ**.

ENCYCLOPÉDIE,
OU
DICTIONNAIRE RAISONNÉ
DES SCIENCES,
DES ARTS ET DES MÉTIERS,
PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

Mis en ordre & publié par M. *DIDEROT*, de l'Académie Royale des Sciences & des Belles-Lettres de Prusse; & quant à la PARTIE MATHÉMATIQUE, par M. *D'ALEMBERT*, de l'Académie Royale des Sciences de Paris, de celle de Prusse, & de la Société Royale de Londres.

*Tantum series juncturaque pollet,
Tantum de medio sumptis accedit honoris!* HORAT.

TOME PREMIER.

A PARIS,
BRIASSON, rue Saint Jacques, à la Science.
DAVID l'aîné, rue Saint Jacques, à la Plume d'or.
LE BRETON, Imprimeur ordinaire du Roy, rue de la Harpe.
DURAND, rue Saint Jacques, à Saint Landry, & au Griffon.

M. DCC. LI.
AVEC APPROBATION ET PRIVILEGE DU ROY.

Η διάδοση των ιδεών του Διαφωτισμού

- ☆ Οι ιδέες του Διαφωτισμού διαδόθηκαν αρχικά στα **ανώτερα, μορφωμένα κοινωνικά στρώματα.**
- ☆ Αργότερα, πολλές από αυτές έφθασαν και σε ευρύτερα τμήματα της κοινωνίας μέσω εκλαϊκευτικών βιβλίων.
- ☆ Οι ιδέες του Διαφωτισμού σύντομα ξεπέρασαν τα σύνορα της Γαλλίας και διαδόθηκαν σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Σωστό ή Λάθος;

- α.** Ο Λοκ μίλησε για την διάκριση των εξουσιών.
- β.** Ο Σμιθ εισηγήθηκε τον οικονομικό φιλελευθερισμό.
- γ.** Οι Διαφωτιστές συμφωνούσαν με τις μεθόδους και τις απόψεις της Καθολικής Εκκλησίας.
- δ.** Ο Ντεκάρτ θεωρούσε την αμφιβολία ως τη μόνη σίγουρη λύση προς την αληθινή γνώση.
- ε.** Ο Φρειδερίκος ο Β΄ της Πρωσίας αρνήθηκε να εφαρμόσει οποιαδήποτε αρχή του Διαφωτισμού.
- στ.** Το κίνημα του Διαφωτισμού πρωτοεμφανίστηκε στη Γαλλία του 18ου αι.